

**БЕЛОРУССКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ  
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ  
Кафедра русского языка**

**Аннотация к дипломной работе  
«Способы семантизации лингвистических терминов  
в «Российской грамматике» М. В. Ломоносова и  
«Российской грамматике» А. А. Барсова»**

Бедина Александра Александровна

Научный руководитель –  
доцент  
Зуева О. В.

## РЕФЕРАТ

**Объем работы** – 72 страницы, 1 таблица, 36 источников, 1 приложение.

**Ключевые слова:** ЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ ТЕРМИН, РУССКИЙ ЯЗЫК, ГРАММАТИКА, СПОСОБ СЕМАНТИЗАЦИИ, НАУЧНЫЙ СТИЛЬ, М. В. ЛОМОНОСОВ, А. А. БАРСОВ.

**Объект исследования** – высказывания, в которых объясняется значение лингвистических терминов, а также сама терминологическая лексика в «Российской грамматике» М. В. Ломоносова и «Российской грамматике» А. А. Барсова.

**Предмет исследования** – способы семантизации лингвистических терминов в трудах М. В. Ломоносова и А. А. Барсова.

**Цель исследования** – установить и сопоставить способы семантизации лингвистических терминов, представленные в «Российской грамматике» М. В. Ломоносова и «Российской грамматике» А. А. Барсова, как проявление особенностей русского научного стиля середины – второй половины XVIII в.

**Методология исследования:** направленная выборка, аналитическое описание, классификация, контекстуальный анализ, лексический анализ, количественные методы.

**Научная новизна полученных результатов:** впервые проводится сопоставительный анализ способов семантизации терминов в двух грамматиках XVIII в., одна из которых явилась основой для развития русской лингвистической мысли последующих периодов, а вторая стала важным этапом развития русского грамматического учения о слове.

**Результаты исследования:** установлены и описаны способы семантизации лингвистических терминов, представленные в «Российской грамматике» М. В. Ломоносова и «Российской грамматике» А. А. Барсова: аналитический (описательно-логический) способ, релятивный способ, способ контекстуального определения, способ синтаксического определения. Проанализированы синтаксические модели описания терминов в обоих трудах. Выявлена типичность тех или иных способов семантизации для каждого ученого, показано общее и различное в подходе к объяснениям лингвистических явлений М. В. Ломоносовым и А. А. Барсовым.

**Область применения:** полученные результаты могут использоваться в преподавании дисциплин «История русского литературного языка», «История русского языкознания», «История лингвистических учений», «Стилистика и культура речи», спецкурсов по терминоведению на филологических факультетах вузов Республики Беларусь.

## РЭФЕРАТ

**Аб'ём работы** – 72 старонкі, 1 табліца, 36 крыніц, 1 дадатак.

**Ключавыя словы:** ЛІНГВІСТЫЧНЫ ТЭРМІН, РУСКАЯ МОВА, ГРАМАТЫКА, СПОСАБ СЕМАНТЫЗАЦЫІ, М. В. ЛАМАНОСАЎ, НАВУКОВЫ СТЫЛЬ, А. А. БАРСАЎ.

**Аб'ект даследавання** – выказванні, у якіх тлумачыцца значэнне лінгвістычных тэрмінаў, а таксама сама тэрміналагічная лексіка ў «Расійскай граматыцы» М. В. Ламаносава і «Расійскай граматыцы» А. А. Барсава.

**Прадмет даследавання** – спосабы семантызацыі лінгвістычных тэрмінаў у працах М. В. Ламаносава і А. А. Барсава.

**Мэта даследавання** – выявіць і супаставіць спосабы семантызацыі лінгвістычных тэрмінаў, прадстаўленыя ў «Расійскай граматыцы» М. В. Ламаносава і «Расійскай граматыцы» А. А. Барсава, як праяву асаблівасцяў рускага навуковага стылю сярэдзіны – другой паловы XVIII ст.

**Метадалогія даследавання:** накіраваная выбарка моўнага матэрыялу, аналітычнае апісанне, класіфікацыя, метада кантэкстуальнага аналізу, лексічны аналіз, колькасны аналіз.

**Навуковая навізна атрыманых вынікаў:** упершыню праводзіцца супастаўляльны аналіз спосабаў семантызацыі тэрмінаў у дзвюх граматыках XVIII ст., адна з якіх з'явілася асновай для развіцця рускай лінгвістычнай думкі наступных перыядаў, а другая стала важным этапам развіцця рускага граматычнага вучэння пра слова.

**Вынікі даследавання:** выяўлены і апісаны спосабы семантызацыі лінгвістычных тэрмінаў, прадстаўленыя ў «Расійскай граматыцы» М. В. Ламаносава і «Расійскай граматыцы» А. А. Барсава: аналітычны (апісальна-лагічны) спосаб, рэлятывны спосаб, спосаб кантэкстуальнага вызначэння, спосаб сінтаксічнага вызначэння. Прааналізаваны сінтаксічныя мадэлі апісання тэрмінаў у абедзвюх працах. Выяўлена тыповасць тых ці іншых спосабаў семантызацыі для кожнага вучонага, паказана агульнае і рознае ў падыходзе да тлумачэнняў лінгвістычных з'яў М. В. Ламаносавым і А. А. Барсавым.

**Галіна прымянення:** атрыманыя вынікі могуць выкарыстоўвацца ў выкладанні дысцыплін «Гісторыя рускай літаратурнай мовы», «Гісторыя рускага мовазнаўства», «Гісторыя лінгвістычных вучэнняў», «Стылістыка і культура маўлення», спецкурсаў па тэрміназнаўстве на філалагічных факультэтах ВНУ Рэспублікі Беларусь.

## ABSTRACT

**The volume of work** is 71 pages, 1 table, 36 sources, 1 appendix.

**Keywords:** LINGUISTIC TERM, RUSSIAN LANGUAGE, GRAMMAR, METHOD OF SEMANTIZATION, SCIENTIFIC STYLE, M. LOMONOSOV, A. BARSOV.

**The object of the study** is statements that explain the meaning of linguistic terms, as well as the terminology itself in M. V. Lomonosov's «Russian Grammar» and A. A. Barsov's «Russian Grammar».

**The subject of the study** is the methods of semantization of linguistic terms in the works of M. Lomonosov and A. Barsov.

**The purpose of the study** is to establish and compare the methods of semantization of linguistic terms presented in the «Russian Grammar» by M. Lomonosov and the «Russian Grammar» by A. Barsov, as a manifestation of the peculiarities of the Russian scientific style of the mid – second half of the XVIII century.

**Research methodology:** directional sampling, analytical description, classification, contextual analysis, lexical analysis, quantitative methods.

**The scientific novelty of the results obtained:** for the first time, a comparative analysis of the methods of semantization of terms in two grammars of the XVIII century is carried out, one of which was the basis for the development of Russian linguistic thought in subsequent periods, and the second became an important stage in the development of Russian grammatical teaching about the word.

**The results of the study:** the methods of semantization of linguistic terms presented in M. Lomonosov's «Russian Grammar» and A. Barsov's «Russian Grammar» are established and described: analytical (descriptive-logical) method, relational method, method of contextual definition, method of syntactic definition. Syntactic models of the description of terms in both works are analyzed. The typicality of certain methods of semantics for each scientist is revealed, the general and different approach to the explanations of linguistic phenomena by M. Lomonosov and A. Barsov is shown.

**The results obtained can be used** in the teaching of the disciplines «History of the Russian literary language», «History of Russian Linguistics», «History of linguistic studies», «Stylistics and culture of speech», special courses on terminology studies at the philological faculties of universities of the Republic of Belarus